

Ovaj članak pokušava da ublaži taj nedostatak, razmatranjem faktora koji su doveli do razvoja kooperativnih pokreta u američkoj istoriji. Radničko vlasništvo predstavlja logički produžetak jednog broja ranih i tipično američkih vrednosti: kolektivne akcije, malih preduzeća, želje da se bude »sam sebi šef«, učešća u društveno-ekonomskom sistemu, snažne radne etike i ideologije prava na rad i plodove sopstvenog rada. Istorijske snage koje su zaslužne za pojavu pokreta radničkih kooperativa su zatim upoređene sa grupom faktora kojima se odlikuje današnja kapitalistička Amerika: koncentracija vlasti u rukama velikih kompanija, birokratska rigidnost, nejednakost, inflacija i pogoršanje tržišta, retkost resursi i zatvaranje industrijskih preduzeća.

Ovakvo stanje današnjeg društva svakako je od presudne važnosti za objašnjenje ponovnog oživljavanja ranijih vrednosti koje teže za decentralizacijom vlasti, preraspodelom bogatstva i demokratizacijom društvenih struktura. Spoj ovih istorijskih vrednosti sa tekućom ekonomskom krizom potkrepljen je razmatranjem novih rezultata u SAD, gde su se u poslednje vreme pojavili elementi struktura samo-odlučivanja i demokratizacije rada. Posmatrana su dva slučaja prelaska na radničko vlasništvo u preduzećima Jeanette Sheet Glass i Rath Packing Company. Ova dva slučaja osvetljavaju procese borbe protiv zatvaranja industrijskih preduzeća, obezbeđenja kapitala za radničko preuzimanje kontrole, strukturisanja procesa informisanja i odlučavanja, kao i sam nivo istinske radničke kontrole. Iako je verovatno suviše rano da bi se ocenila dugoročna perspektiva ove alternativne forme organizacije u američkoj privredi, ovi slučajevi ukazuju, u najmanju ruku, na otvaranje mogućnosti da se samoupravljanje pojavi kao osnovni mehanizam kojim bi se kombinovao tradicionalni američki pragmatizam sa vizijom jednog boljeg sveta. Pored toga, implikacije pojave trećeg sektora vlasništva i kontrole u američkom društvu dovoljne su da ukažu na značajan procep u dominirajućem ekonomskom poretku.

TEORIJSKO-METODOLOSKE OSNOVE TABELA MEĐUSEKTORSKIH ODNOSA PRIVREDNIH DELATNOSTI SR SRBIJE VAN TERITORIJA SOCIJALISTIČKIH AUTONOMNIH POKRAJINA U 1976. GODINI

Ljiljana TATAREVIĆ*

1. Iako je Jugoslavija bila prva socijalistička zemlja koja je objavila tabelu međusobnih odnosa privrednih delatnosti za celokupnu narodnu privredu, problemu regionalne međusektorske analize se tek u novije vreme poklanja više pažnje. Nerazvijenost ovog metoda regionalne analize je posledica nerazvijenosti i nedostatka teorijskih koncepcija o regionalnom razvoju. Teorija i praksa planiranja narodne privrede dugo su bile zauzete rešavanjem problema šta proizvoditi u zemlji, a nisu davale odgovor na pitanje gde proizvoditi. Ovakav uski sektorski pristup u planiranju narodne privrede doveo je do zanemarivanja regionalnog aspekta privrednog razvoja što je prouzrokovalo i dalje postojanje izrazitog neravnomernog teritorijalnog razvoja Jugoslavije.

U savremenoj ekonomskoj literaturi sve više se ukazuje na jedinstvo sektorskog i teritorijalnog pristupa u planiranju privrednog razvoja, što zahteva novu metodološku osnovu za planiranje kako na regionalnom nivou, tako i na nivou narodne privrede u celini. Ali, ovde nije reč samo o neophodnosti modeliranja narodne privrede na nivou regiona. Takav zadatak se može posmatrati i potpuno odvojeno. Suština je u tome, da globalne makroekonomske proporcije ne mogu biti pravilno izražene ako se ne uzme u obzir i prostorni faktor u funkcionisanju ekonomije.

2. Prvi pokušaj primene međusektorske analize za usmeravanje regionalne privrede učinjen je u SR Hrvatskoj početkom 1964. godine. U Republičkom zavodu za planiranje SR Hrvatske konstatovano je da bi međusektorska analiza korisno poslužila u razradama srednjoročnog plana, pa je u tom cilju urađena međusektorska tabela privrede Hrvatske za 1962. godinu.

Veliko praktično iskustvo u izradi regionalnih tabela stečeno je u SR Sloveniji. Institut za ekonomska istraživanja u Ljubljani u saradnji sa Zavodom za statistiku SR Slovenije, sastavio je međusektorske tabele slovenačke privrede za 1966, 1968. i 1972. godinu. Tabele za 1974. godinu, koje je Zavod za statistiku SR Slovenije prvi put samostalno izradio, predstavljaju najkompletniji poduhvat te vrste u našoj zemlji.

* Asistent na Ekonomskom fakultetu u Beogradu.

Input-output tabelle uže teritorije SR Srbije za 1976. godinu,¹ koje je uradio Republički zavod za statistiku SR Srbije, predstavljaju dalji pokušaj uvođenja u redovnu statističku praksu input-output analize na nivou regiona.

3. Problem konstrukcije regionalnih međusektorskih tabela moguće je rešiti na tri načina.²

Prvi i najjednostavniji, sastoji se u konstruisanju tabela za jedan region koje su po formi identične tabelama za nacionalnu privredu. Primena ovakvog rešenja ukazuje na to da se radi prvenstveno o unutarregionalnom pristupu u izučavanju međusektorskih veza regiona. Sve proizvodne veze koje postoje između regiona koji izučavamo i ostalih regiona u zemlji prikazuju se samo sa pozicije posmatranog regiona. Unutarregionalni pristup može imati dve varijante u konstrukciji regionalnih tabela, u zavisnosti od toga kako je rešen problem spoljnih odnosa regiona sa ostalim regionima u zemlji i inostranstvom i tada govorimo ili o regionalnom modelu opštih međusektorskih tokova ili o regionalnom modelu sa dezagregiranim međusektorskim tokovima.

Drugi pristup bavi se proučavanjem ukupnosti unutarregionalnih i međuregionalnih veza između dva regiona. Pri tome izučavaju se sve međusektorske veze u okviru posmatranog regiona i sve međusektorske veze koje postoje između posmatranog regiona čiju privredu izučavamo i bilo kog drugog regiona u zemlji. Kao »drugi« region može se pojaviti ili jedan region, ili neka određena grupa regiona, ili pak, grupa regiona koja predstavlja ostalu narodnu privredu. Sematski prikaz dvoregionalne međusektorske tabelle dat je Tabelom 1.

Treći pristup sastoji se u konstrukciji multiregionalnih međusektorskih tabela. Ovdje se posmatraju proizvodne veze koje postoje između tri i više regiona. Sematski prikaz multiregionalne tabelle na primeru tri regiona dat je Tabelom 2.

Glavnu teškoću u ovakvom pristupu predstavlja potreba za velikom statističko-dokumentacionom osnovom.³ Potrebni statistički podaci za izradu multiregionalne tabelle rastu sa kvadratom broja regiona. U slučaju primene najvišeg nivoa agregiranja privredne aktivnosti po oblastima delatnosti koji sadrži 12 sektora, izrada 8 republičkih i pokrajinskih međusektorskih tabela uključivala bi u matricu reprodukcione potrošnje 9.216 elemenata (64 submatrica od po 144 elemenata).

¹ Međusobni odnosi privrednih delatnosti SR Srbije van teritorije SAP u 1976, Republički zavod za statistiku SR Srbije, Studije i analize broj 34, Beograd, maj 1980. godine.

² U stvaru, ovde se radi o dva pristupa u konstrukciji regionalnih međusektorskih tabela: intraregionalnom i interregionalnom. Ali u okviru interregionalnog pristupa smatramo da je potrebno izdvojiti dvoregionalne od multiregionalnih tabela (iako su ove prve poseban slučaj multiregionalnih tabela) zbog toga što dvoregionalne tabelle mogu imati određenih specifičnosti, što ćemo videti iz daljeg teksta.

³ Potreba za statističkim podacima je manja ukoliko se uvedu dodatne pretpostavke i parametri, koji imaju za cilj da pojednostave međuregionalnu analizu. U literaturi najpoznatije modele ovakve vrste su predložili sledeći autori: W. Leontief, W. Isard, H. Chenery i L. Moses; W. Leontief i A. Strout.

Davaoci \ Primaoci		Region R	Region S
		1, 2 ... n	1, 2 ... n
R	1	X_{RR}	X^{RS}
	2		
	...		
	n		
S	1	X^{SR}	X^{SS}
	2		
	...		
	n		

Tabela 1. — Proizvodne veze u dvoregionalnom modelu

Davaoci \ Primaoci		Region R	Region S	Region T
		R	1	X_{RR}
2				
...				
n				
S	1	X^{SR}	X^{SS}	X^{ST}
	2			
	...			
	n			
T	1	X^{TR}	X^{TS}	X^{TT}
	2			
	...			
	n			

Tabela 2. — Proizvodne veze u multiregionalnoj tabeli

4. Pri konstrukciji input-output tabela za užu teritoriju SR Srbije primenjen je unutarregionalni pristup. To je potpuno razumljivo kada se ima u vidu da ova tabela predstavlja početnu etapu u regionalnim međusektorskim istraživanjima.

Ukoliko bismo želeli da skiciramo moguće faze u razvoju regionalne međusektorske analize u Jugoslaviji one su sledeće: u prvoj fazi metodologija konstrukcije i primena regionalnih međusektorskih tabela mora biti orijentisana isključivo na izučavanje procesa reprodukcije zasebnih regiona. Na taj način stiže se ono neophodno iskustvo u prikupljanju statističkih podataka za potrebe input-output tabela koje je specifično za svaki region u zemlji. Jer, konstrukcija regionalnih međusektorskih tabela zavisi kako od teorijskih rešenja, tako i od raspoložive statističke građe. A dolaženje do empirijskih podataka predstavlja glavni problem i on je specifičan za svaki region za koji se tabela sastavlja. Moguće je pretpostaviti da će mnogobrojna konkretna empirijska istraživanja u socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama dovesti do stvaranja specifičnih rešenja u primeni input-output metoda u regionalnoj ekonomiji. U drugoj fazi potrebno je adekvatnije izvršiti sistematizaciju ekonomskih informacija koje su sadržane u međusektorskim tabelama za svaki zaseban region i to prelaskom sa izučavanja intraregionalnih međusektorskih veza na stvaranje interregionalnih međusektorskih modela. U trećoj fazi primene regionalne međusektorske analize potrebno je vršiti konstrukciju optimizacionih modela teritorijalnih proporcija na bazi interregionalnih modela.

5. Već je rečeno da unutarregionalni pristup može imati dve varijante u konstrukciji regionalnih tabela i to u zavisnosti od toga na koji način su uključene spoljne veze regiona sa ostalim regionima u zemlji i inostranstvom. Prva mogućnost su tabele u kojima su odvojeno prikazani unutarregionalni, nabavni i uvozni tokovi. Ovaj sistem tabela služi kao osnova za stvaranje regionalnog modela sa dezagregiranim međusektorskim tokovima.

Druga varijanta, koja je i primenjena na input-output tabele uze teritorije SR Srbije za 1976. godinu, su tabele u kojima se svi tokovi — regionalni, nabavni i uvozni — agregatno prikazuju. Osnovna karakteristika ovako primenjenog regionalnog modela opštih međusektorskih tokova sastoji se u specifičnom tretmanu tokova nabavljenih roba iz drugih regiona i tokova uvezenih roba. Tabela 3. prikazuje regionalnu tabelu opštih međusektorskih tokova SR Srbije van teritorije SAP u 1976. godini.

U ovoj tabeli akcenat je na prikazivanju procesa raspodele ukupno raspoloživih sredstava pojedinih sektora, a ne i na sagledavanju procesa formiranja tih ukupno raspoloživih sredstava iz tri osnovna izvora: sopstvene proizvodnje uže teritorije SR Srbije, nabavki međufaznih i finalnih proizvoda iz drugih socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina, i uvoza iz inostranstva. Materijalni utrošci (prikazani u II kvadrantu) i finalna tražnja (prikazana u I kvadrantu), formirani iz ukupnih resursa sopstvene proizvodnje regiona, nabavljenih i uvezenih proizvoda agregatno su prikazani. Fondovi ukupno raspoloživih sredstava pojedinih sektora raspoređeni su u okviru proizvodnih sektora regiona i pojedinih elemenata finalne tražnje bez obzira na koje

INPUT-OUTPUT TABELA SR SRBIJE VAN TERITORIJE SAP U 1976. GODINI

Primaoci	Davaoci																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1. Industrija i rudarstvo	94589	4457	102	67	8619	3845	2719	2969	2289	965	1739	0	122358	6088	18589	17787	76455	45446	164386	286744
2. Poljoprivreda i ribarstvo	10068	10246	20	0	0	0	198	238	104	0	0	0	20876	2492	698	495	4556	19529	27770	48646
3. Sumarstvo	987	26	54	2	116	4	25	3	4	2	0	0	1023	8	81	83	198	429	799	1822
4. Vodoprivreda	75	55	1	25	71	13	6	6	2	4	18	0	276	0	0	28	122	150	425	
5. Građevinarstvo	795	47	16	11	6382	76	204	47	20	46	305	0	7951	54	23372	187	2838	1074	27525	35476
6. Saobraćaj i veze	3485	502	21	9	1584	2034	888	90	79	82	696	0	9471	155	319	4238	3511	5303	13526	22997
7. Trgovina	4666	855	17	7	1614	651	891	196	186	87	101	0	9271	537	1263	1049	7185	14942	24977	37249
8. Ugoštinjstvo i turizam	0	0	0	0	0	0	0	129	0	0	0	0	129	0	0	593	656	7889	9138	9267
9. Znanstvene usluge	2490	471	18	15	534	715	486	141	666	111	206	0	5853	29	0	0	781	1810	2619	8473
10. Komunalne delatnosti	942	12	1	3	113	51	273	66	13	115	101	0	1960	0	0	0	60	1047	1107	2797
11. Ostale proizvodne usluge	1256	392	3	5	207	461	312	60	17	78	1190	0	3962	21	1935	126	3325	2146	7553	11515
12. Stari materijal i otpaci	724	9	0	0	100	9	16	1	5	0	0	0	774	6	0	0	39	0	45	819
13. SVEGA (1-12)	119857	17071	253	145	19249	7861	6017	3948	3384	1490	4357	0	183633	9391	46257	24559	99632	99756	279596	463229
14. Amortizacija	7079	1413	71	25	603	2750	691	282	209	286	168	6	13584							
15. Čisti lični dohoci	19513	19917	244	116	7712	5021	5917	1635	2065	357	2034	207	64739							
16. Višak proizvoda	22139	2426	195	103	6322	3975	18440	1930	1797	646	3235	318	61526							
17. Proizvodnja (13+14+15+16)	148559	40827	763	389	33886	19607	31065	7795	7457	2779	9794	530	323481							
18. Smanjenje zaliha	52	0	0	0	78	0	0	0	0	0	0	0	129							
19. Uvoz	28297	2814	98	0	0	924	0	606	0	0	386	108	33232							
20. Nabavke iz drugih SR i SAP	89806	5006	961	36	1512	2466	3184	865	1016	18	1335	181	106386							
21. Raspoloživa sredstva (17-20)	286744	48646	1822	425	35476	22997	34249	9267	8473	2797	11575	819	463229							

Tabela 3. — Proizvodnja i raspodela po oblastima delatnosti u cenama proizvodaca
Izvor: Međusobni odnosi privrednih delatnosti SR Srbije van teritorije SAP u 1976. godini, str. 25

Davaoci	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Industrija i rudarstvo	0,5610	0,1092	0,1332	0,1721	0,2544	0,1961	0,0875	0,3808	0,3069	0,3473	0,1775	0,0000
2. Poljoprivreda i ribarstvo	0,0597	0,2510	0,0258	0,0000	0,0000	0,0001	0,0064	0,0306	0,0140	0,0000	0,0000	0,0000
3. Sumarstvo	0,0047	0,0006	0,0708	0,0063	0,0034	0,0002	0,0008	0,0004	0,0006	0,0000	0,0001	0,0000
4. Vodoprivreda	0,0005	0,0013	0,0013	0,0631	0,0021	0,0007	0,0002	0,0008	0,0003	0,0015	0,0019	0,0000
5. Građevinarstvo	0,0047	0,0012	0,0213	0,0285	0,1884	0,0039	0,0066	0,0061	0,0027	0,0167	0,0312	0,0000
6. Saobraćaj i veze	0,0207	0,0123	0,0274	0,0241	0,0467	0,1038	0,0286	0,0116	0,0106	0,0295	0,0710	0,0000
7. Trgovina	0,0277	0,0209	0,0226	0,0191	0,0476	0,0332	0,0287	0,0252	0,0249	0,0312	0,0103	0,0000
8. Ugostiteljstvo i turizam	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0165	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
9. Zanimatske usluge	0,0148	0,0115	0,0230	0,0397	0,0158	0,0365	0,0157	0,0181	0,0893	0,0401	0,0210	0,0000
10. Komunalne delatnosti	0,0056	0,0003	0,0015	0,0068	0,0033	0,0026	0,0088	0,0085	0,0018	0,0412	0,0103	0,0000
11. Ostale proizv. usluge	0,0073	0,0096	0,0040	0,0132	0,0061	0,0235	0,0100	0,0077	0,0022	0,0282	0,1216	0,0000
12. Stari materijal i otpaci	0,0043	0,0002	0,0002	0,0000	0,0003	0,0004	0,0005	0,0002	0,0007	0,0001	0,0000	0,0000
Svega (1—12)	0,7109	0,4181	0,3311	0,3729	0,5681	0,4009	0,1937	0,5065	0,4539	0,5362	0,4448	0,0000
14. Amortizacija	0,0420	0,0346	0,0936	0,0631	0,0178	0,1403	0,0222	0,0362	0,0281	0,1030	0,0171	0,0113
15. Čist lič. doh.	0,1157	0,4879	0,3203	0,2985	0,2276	0,2561	0,1905	0,2097	0,2770	0,1283	0,2077	0,3897
16. Višak proizv.	0,1313	0,0594	0,2550	0,2655	0,1866	0,2027	0,5936	0,2476	0,2411	0,2325	0,3303	0,5990
Proizvodnja	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
17. (13—16)												

Tabela 4. — Tehnički koeficijenti u privredi SR Srbije van SAP u 1976. godini
Izvor: Isto kao u Tabeli 3, str. 27.

poreklo tih fondova, to jest bez davanja informacija o mestu proizvodnje ovih proizvoda koji se troše na užoj teritoriji SR Srbije. Apstrahovanjem porekla uvezenih i nabavljenih proizvoda iz drugih regiona svi utrošeni proizvodi raspoređuju se u proizvodne sektore u koje oni po svojim osobenostima pripadaju kao da su proizvedeni na teritoriji SR Srbije (van SAP).

Ovakav način obuhvatanja nabavljenih i uvezenih proizvoda uslovljava i specifično definisanje regionalnih tehničkih i inverznih koeficijenata, predodređuje njihove analitičke mogućnosti i ograničenja.

Tabelom 4. dati su tehnički koeficijenti u SR Srbiji van SAP u 1976. godini.

U primenjenom regionalnom modelu opštih međusektorskih tokova figuriše opšti tehnički koeficijent. Ovako koncipiran tehnički koeficijent odražava tehničke uslove proizvodnje koji postoje u regionu, odražava, nivo primenjene tehnologije na užoj teritoriji SR Srbije. Jer, u sagledavanju funkcionalnog odnosa između međufazne potrošnje i ukupne proizvodnje pojedinih sektora bitno je ustanoviti koliki je potreban input po jedinici outputa, dok podatak o tome da li je input proizveden u regionu, nabavljen iz drugih republika ili uvezen iz inostranstva za samu suštinu tehničkog koeficijenta nema tako veliki značaj. Na taj način serija regionalnih tehničkih koeficijenata u Tabeli 4. opisuje kombinaciju proizvoda potrebnih svakom sektoru Uže teritorije SR Srbije po jedinici proizvodnje, odslikavajući na taj način onu specifičnu, aktuelnu proizvodnu strukturu koja postoji u regionu, a koja je posledica postojećih, specifičnih tehnoloških rešenja koja su primenjena u reprodukcijom procesu SR Srbije van teritorija SAP.

Pretpostavka o mogućnosti proizvodnje svih proizvoda u regionu, koja je posledica te činjenice da su svi nabavljeni i uvezeni proizvodi prikazani zajedno sa proizvodima proizvedenim u regionu, dovodi do toga da se upravo na taj način sagledavaju svi ukupni utrošci koji postoje u regionu. Merenje ukupnih utrošaka ostvaruje se sa pozicije regiona, ali baš zbog navedene pretpostavke ni jedan deo ukupnih narodno-privrednih utrošaka se ne gubi.

Kvalitet opšteg tehničkog koeficijenta ne sastoji se samo u tome što on prikazuje specifične uslove proizvodnje koji postoje u posmatranom regionu i što on jeste izraz nivoa primenjene tehnologije na teritoriji SR Srbije van teritorija SAP. Postoji još jedan njegov suštastveni kvalitet, a to je — stabilnost. Tehnički koeficijenti modela opštih međusektorskih tokova pokazuju mnogo veću stabilnost nego što je to slučaj sa koeficijentima koji sadrže u sebi samo regionalnu komponentu. Razlog za to je što oni zavise samo od uslova proizvodnje i neosetljivi su na bilo kakve promene u odnosima Uže teritorije SR Srbije sa drugim regionima u zemlji i sa inostranstvom. U slučaju eventualnih promena u smislu osvajanja proizvodnje nekih proizvoda koji su do tada nabavljani iz drugih republika i autonomnih pokrajina, ili uvoženi, opšti tehnički koeficijent neće pokazivati promene, ostaće stabilni, zbog toga što oni odražavaju ukupne utroške koji postoje na užoj teritoriji SR Srbije nezavisno od porekla tih utrošenih proizvoda. Eventualne promene nastaću u koeficijentima koji se odnose na delatnost saobraćaja i trgovinske delatnosti, zbog toga što su vrednosti svih tokova u proizvodnji i raspodeli pojedinih sektora obračunati po cenama proizvođača.

Isporučioi	Primaoci											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Industrija i rudarstvo	2,4436	0,3976	0,4313	0,5503	0,8450	0,6025	0,2756	1,0075	0,8505	0,9818	0,6088	0,0000
2. Poljoprivreda i ribarstvo	0,1968	1,3677	0,0726	0,0457	0,0693	0,0498	0,0314	0,1234	0,0893	0,0804	0,0498	0,0000
3. Šumarstvo	0,0126	0,0030	1,0786	0,0102	0,0090	0,0035	0,0024	0,0058	0,0051	0,0059	0,0034	0,0000
4. Vodoprivreda	0,0017	0,0022	0,0020	1,0679	0,0034	0,0013	0,0005	0,0016	0,0009	0,0025	0,0029	0,0000
5. Građevinarstvo	0,0173	0,0058	0,0323	0,0430	1,2397	0,0114	0,0113	0,0159	0,0102	0,0305	0,0493	0,0000
6. Saobraćaj i veze	0,0661	0,0318	0,0485	0,0490	0,0908	1,1369	0,0427	0,0438	0,0379	0,0668	0,1108	0,0000
7. Trgovina	0,0793	0,0433	0,0435	0,0439	0,0914	0,0599	1,0413	0,0620	0,0571	0,0696	0,0386	0,0000
8. Ugotiteljstvo i turizam	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	1,0168	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
9. Zanatske usl.	0,0481	0,0267	0,0390	0,0609	0,0426	0,0585	0,0256	0,0427	1,1164	0,0689	0,0439	0,0000
10. Komunalne delatnosti	0,0157	0,0035	0,0051	0,0119	0,0107	0,0077	0,0115	0,0160	0,0079	1,0503	0,0169	0,0000
11. Ostale proizv. vodne usluge	0,0260	0,0199	0,0116	0,0238	0,0205	0,0372	0,0162	0,0214	0,0130	0,0459	1,1485	0,0000
12. Stari materijal i otpaci	0,0106	0,0021	0,0021	0,0025	0,0041	0,0032	0,0018	0,0046	0,0045	0,0044	0,0027	1,0000

Tabela 5. — *Direktne i indirektne potrebe po jedinici finalne proizvodnje u privredi SR Srbije van SAP u 1976. god.*
Izvor: Isto kao u Tabeli 3, str. 28

Inverzni koeficijenti, koji predstavljaju zbor svih direktnih i indirektnih efekata, izazvanih jediničnim povećanjem finalnih isporuka pojedinih sektora, na proizvodni sistem uže teritorije SR Srbije prikazani su u Tabeli 5. Inverzni koeficijent A_{ij} uključuje ukupne proizvodne utroške b_{ij} koji su posledica svih neposrednih i posrednih efekata koje izaziva inicijalna promena finalne tražnje za proizvodima j -tog sektora, i samu jedinicu finalne proizvodnje (ako je $i = j$), koju je neophodno proizvesti, ali koja se ne javlja kao utrošak u strogoj smislu reči.⁴ Zbog toga je:

$$A_{ij} = b_{ij} + C_{ij} = \begin{cases} 1 & \text{za } i = j \\ 0 & \text{za } i \neq j \end{cases}$$

ili, u matricnoj formi

$$(I - A)^{-1} = B + I, \text{ gde je } I \text{ jedinična matrica.}$$

Kvalitativna razlika između tehničkih koeficijenata i inverznih koeficijenata, uopšteno posmatrano, sastoji se u tome što tehnički koeficijenti, kao izraz direktnih veza koje postoje između sektora, predstavljaju pokazatelje na nivou sektora, dok inverzni koeficijenti, kao izraz ukupnosti direktnih i indirektnih veza, predstavljaju makro pokazatelje na nivou privrede koju posmatramo.

Preko elemenata matricnog multiplikatora, prikazanog Tabelom 5, omogućena je kvantifikacija uticaja promena elemenata finalne tražnje uže teritorije SR Srbije na potrebna ukupno raspoloživa sredstva pojedinih sektora. Impulsi, koje izazivaju pojedini elementi finalne tražnje reperkutuju se na različite načine u različitim regionima, a njih je moguće obuhvatiti odgovarajućim regionalnim inverznim koeficijentima. Regionalni inverzni koeficijenti istovetnih sektora mogu da se značajno razlikuju od regiona do regiona, ali se obavezno kolebaju oko odgovarajućeg koeficijenta za privredu u celini. U slučaju opšteg međusektorskog modela na pojedine regione i privredu u celini, moguće je pokazati da inverzni koeficijenti za privredu u celini predstavljaju ponderisanu aritmetičku sredinu skupa regionalnih inverznih koeficijenata, pri čemu se kao ponder javlja finalna tražnja u pojedinim regionima.

Rečeno je da tretman svih nabavljenih i uvezenih proizvoda kao da su proizvedeni u posmatranom regionu omogućava da se u potpunosti utvrde svi utrošci koji postoje u regionu. Jedino na taj način, koji je i primenjen na input-output tabele uže teritorije SR Srbije, postiže se precizno dobijanje tehničkih i inverznih koeficijenata, i samo takvi koeficijenti izražavaju ukupne potrebe datog sektora za proizvodima drugih sektora. Međutim, kada govorimo o procesu formiranja efekata koje izaziva povećanje finalne tražnje u regionu, može se primetiti da određene komponente koje su sadržane u tehničkim i inverznim koeficijentima

⁴ O ovome videti u *Opit razradotki planovih mežotrasljevih modeljejj ekonomičeskovo rajona*, Zbornik radova pod redakcijom E. F. Baranova i A. V. Koljčova, izd. «Nauka», Moskva, 1978, str. 125.

(nabavna i uvozna komponenta) nemaju uticaja na povećanje nivoa proizvodnje u regionu, tako da dolazi do predimenzioniranja multiplikativnih efekata na proizvodni sistem regiona.

Pored ovog ograničenja, osnovni nedostatak primenjenog regionalnog modela opštih međusektorskih tokova na užu teritoriju SR Srbije sastoji se u nemogućnosti analize međusobne razmene koja postoji između uže teritorije SR Srbije i ostalih republika i autonomnih pokrajina, zbog globalnog prikaza odnosa posmatranog regiona sa ostalim regionima u zemlji. U tabeli (Tabela 3) sve isporuke jedne robe posmatraju se kao da su isporučene jednom jedinom korisniku te robe. Struktura isporuka prikazana je u okviru I kvadranta bez pružanja detaljnije informacije o strukturi konačnih korisnika. Nabavljene robe su takođe agregatno prikazane i raspoređene u one proizvodne sektore regiona u koje one po svojoj suštini pripadaju, tako da se ne dobija informacija o tome od koga je uža teritorija SR Srbije nabavila određene robe za svoje potrebe. Poreklo nabavljenih proizvoda ostaje nepoznato što ne pruža elemente za analizu međuregionalne razmene. Ovakav agregatni prikaz odnosa sa drugim regionima predstavlja ozbiljno ograničenje primenjenog modela opštih međusektorskih tokova na užu teritoriju SR Srbije.

6. Međusobni odnosi privrednih delatnosti SR Srbije van teritorija SAP u 1976. godini prikazani su za tri nivoa dezagregiranja globalne privredne aktivnosti, u skladu sa Jedinstvenom klasifikacijom delatnosti koja je propisana 1976. godine, a koja je zamenila dotadašnje klasifikacije delatnosti uključujući i 98. sektorsku klasifikaciju delatnosti koja je korišćena za izradu input-output tabela za jugoslovensku privredu.⁵ Primenjeni nivoi grupisanja proizvodne aktivnosti su: proizvodnja po oblastima delatnosti (12 proizvodnih sektora) proizvodnja po grupama grana delatnosti (20 proizvodnih sektora); i proizvodnja po granama delatnosti (48 proizvodnih sektora). Za svaki nivo grupisanja sektora konstruisane su odgovarajuće tabele: tabele koje prikazuju apsolutne podatke i to samo u cenama proizvođača, izračunate su matrice tehničkih koeficijenata i inverznih koeficijenata. Osnovne tabele koje prikazuju najviši nivo dezagregiranja privredne aktivnosti — tabele po grupama delatnosti — obuhvataju 48 proizvodnih sektora i šest sektora finalne tražnje (lična i opšta potrošnja, bruto investicije, povećanje zaliha, isporuke drugim SR i SAP, izvoz).

Ono što doprinosi većoj analitičkoj vrednosti ovih tabela jeste njihova delimična metodološka povezanost sa input-output tabelama koje se izrađuju za jugoslovensku privredu. Delimična zbog toga što su međusobni odnosi privrednih delatnosti SFRJ Jugoslavije u 1976. godini prikazani na mnogo obuhvatniji način. U input-output tabelama jugslovenske privrede prikazane su za različite nivoe grupisanja sektora tabe-

⁵ Međusobni odnosi proizvodnih delatnosti SFR Jugoslavije su zaključeno sa 1974. godinom prikazani za četiri nivoa grupisanja proizvodnih sektora. Proizvodnja je prikazivana po vrstama delatnosti (8 sektora); po grupama grana delatnosti (16 sektora); po granama delatnosti, s tim što je ova klasifikacija predviđala dve vrste tabela od kojih su jedne po klasifikaciji SZDP od 29 sektora, a druge po klasifikaciji SZS od 50 sektora; i po grupama delatnosti gde je prikazivano 98 sektora. I input-output tabele SR Slovenije za 1974. godinu izrađene su za četiri nivoa dezagregiranja privredne aktivnosti.

le u cenama proizvođača, u kojima su tokovi roba i usluga prikazani agregatno, a takođe i rasčlanjeni na deo koji potiče iz domaće proizvodnje i deo koji potiče iz uvoza. Razvrstavanjem uvoza po sektorima njihovog porekla i namene dobija se matrica uvoznih tokova koja u kombinaciji sa matricom domaćih tokova pruža velike analitičke mogućnosti u analizi odnosa sa inostranstvom na bazi međusektorskog modela. Tabele SR Srbije van SAP prikazuju sve robne tokove (regionalne, nabavne i uvozne) agregatno, što znači da nisu, u vidu posebnih tabela, prikazani unutarregionalni, nabavni i uvozni tokovi. Pored toga, za svaki nivo grupisanja u tabelama za SFR Jugoslaviju date su i tabele u nabavnim cenama, što nije slučaj sa tabelama za uže područje SR Srbije (za koje je već rečeno da su urađene samo u cenama proizvođača). Zbog toga kada govorimo o povezanosti tabela SR Srbije van teritorija SAP u 1976. godini sa tabelama za jugoslovensku privredu moramo imati u vidu bogatiju informacionu bazu tabela za jugoslovensku privredu.

Primljeno 5. 3. 1981.

Prihvaćeno: 28. 4. 1981.

THEORETICAL-METHODOLOGICAL BASES OF AN INPUT-OUTPUT TABLE FOR THE SOCIALIST REPUBLIC OF SERBIA PROPER IN 1976

Ljiljana TATAREVIC

Summary

The application of inter-sectoral analysis on a regional level has been carried out in Yugoslavia with greater thoroughness in recent times. The underdevelopment of this method of regional analysis is a result of the inadequacy of theoretical conceptions on the balanced regional development of Yugoslavia's economy.

The expansion of the sectoral approach in planning the national economy, with the required regional aspect of economic development, leads to the creation and elaboration of a new methodological basis for planning, on the regional level as well as on the level of the national economy as a whole, in the form of regional inter-sectoral analyses. From this aspect, input-output tables for the Socialist Republic of Serbia Proper for 1976, prepared by the Republican Institute for Statistics of the Socialist Republic of Serbia, represent an important attempt to introduce input-output analyses on the regional level into regular statistical practice.

In considering the theoretical-methodological basis of the input-output tables for the Socialist Republic of Serbia Proper for 1976, the conclusion is drawn that the intra-regional approach to studying the inter-sectoral connections among regions was used in these tables. In the input-output table shown here (Table 3), emphasis is placed on

studying the process of reproduction in a region and the process of distribution of total available resources of individual sectors — which indicated the need to use an intra-regional inter-sectoral model with aggregate flows. It is not possible to observe in the table the process of formation of total available resources because there is an assumption on the capabilities of production of all products consumed in the region in the intra-regional inter-sectoral model with aggregate flows. The characteristics of the general technical coefficient (Table 4) which figured in this model are as follows: 1) it reflects the specific conditions of production and the level of technology used in the region, 2) it shows significant stability (compared to the technical coefficient which figures in the inter-sectoral model with aggregate flows). The inverse coefficient (Table 5), as an expression of the totality of direct and indirect connections existing among the sectors, represents a macro indicator (compared to the technical coefficient which is a sectoral indicator). Using the elements of the matrix multiplier, a quantification has been enabled of the influence of changes in the elements of the final search of the observed region. In the intra-regional model with aggregate flows, however, there is an over-estimation of the multiplier effects on the production system of the region, which represents a constraint of the model used. Another inadequacy of the intra-regional model used is the inability to analyze inter-sectoral trade between regions. This shortcoming does not occur only in inter-regional inter-sectoral models.

The reciprocal relations of the Socialist Republic of Serbia Proper in 1976 are shown for three levels of aggregation of global economic activity, in accordance with the uniform classification of sectors introduced in 1976. The levels of grouping production activities are: production by sectors (12 production sectors); production by groups of sectoral branches (20 production sectors); and production by sectoral branches (48 production sectors). The input-output tables of the Socialist Republic of Serbia Proper for 1976, for all levels of sectoral groupings, are arranged by producer prices. The main analytical value of these tables lies in their methodological connection to the input-output tables which are being elaborated for the Yugoslav economy.

THE CONSUMER FIRM:
THE POPULAR SHIPPING COMPANIES IN GREECE
A CASE-STUDY OF CONSUMER PARTICIPATION IN THE
CREATION OF FIRMS

Stavros M. THEOPHANIDES*

1. CONSUMER FIRMS: SOME THEORETICAL FOUNDATIONS**

1.1. Consumer Firms and Consumer Participation.

In traditional microeconomic theory there is a strict dichotomy between the two main groups in the market system, that is, the consumers and the firms. According to well-known orthodoxy, the consumers or households constitute a separate decision-making unit and are assumed to act so as to maximize their well-being (satisfaction or utility). The firms or producers, on the other hand, manage and use the factors of production in order to produce goods and services to be consumed mainly by the households. The firms are supposed to strive to maximize their profits; it is, however, true that firms also have other goals, such as holding a certain share of the market, maximizing total sales, promoting stability, securing survival and autonomy, etc.

The above assumption of the strict dichotomy between consumers and entrepreneurs and their separate objectives is being tested by a new development in the market system. For example, the consumers

* Professor of Applied Economics, Panteios Graduate School of Political Sciences, Athens.

** The paper was presented to the Second International Conference on the Economics of Self-Management, Bogazici University, Istanbul, 16—19 July, 1980. I am indebted to the Editorial Committee of the Conference and to Branko Horvat for valuable advice on the structure and content of the paper. I would like to acknowledge the help of the Managing Directors of the Popular Shipping Companies and Dr. K. Sofoulis for generously giving their time in answering the questionnaire. I must particularly thank Mr. J. Vavouras, Research Assistant at the Panteios Graduate School, who contributed to the drafting of the questionnaire and was responsible for its distribution and follow-up. He also made valuable comments on an early draft. Special thanks are also due to Ms. O. Kaminami and Ms. X. Petrinioti, both Research Assistants at the Panteios Graduate School, without whose patience and perseverance the paper would not have appeared.